

EKONOMSKA, SOCIALNA IN TERITORIALNA KOHEZIJA

Evropska unija krepí svojo ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo, da bi pospešila vsesplošni skladni razvoj. Njen cilj je zlasti zmanjšanje razlik med stopnjami razvitosti različnih regij. Med zadevnimi regijami se posebna pozornost namenja podeželju, območjem, ki jih je prizadela industrijska tranzicija, in regijam, ki so hudo in stalno prizadete zaradi neugodnih naravnih ali demografskih razmer, kot so najsevernejše regije z zelo nizko gostoto prebivalstva ter otoške, čezmejne in gorske regije.

PRAVNA PODLAGA

Členi od 174 do 178 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

OZADJE

Kohezijska politika je glavna naložbena politika Evropske unije. Prinaša koristi vsem regijam in mestom v EU ter podpira gospodarsko rast, zaposlovanje, konkurenčnost podjetij, trajnostni razvoj in varstvo okolja.

Od vsega začetka so v Evropski skupnosti (zdaj Evropski uniji) obstajale velike teritorialne in demografske razlike, ki bi lahko ovirale povezovanje in razvoj v Evropi. Rimska pogodba (1957) je uvedla solidarnostne mehanizme v obliki dveh strukturnih skladov: Evropskega socialnega sklada (ESS) in Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (usmerjevalni oddelek EKUJS). Leta 1975 so bili z ustanovitvijo Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) uvedeni regionalni vidiki. Leta 1994 je bil oblikovan še Kohezijski sklad.

Z Enotnim evropskim aktom iz leta 1986 je postala za ekonomsko in socialno kohezijo pristojna Evropska skupnost. Leta 2008 je bila z Lizbonsko pogodbo uvedena še tretja razsežnost kohezije EU: teritorialna kohezija. Ti trije vidiki kohezije so podprti s kohezijsko politiko in strukturnimi skladi.

CILJI

Krepitev ekonomske, socialne in teritorialne kohezije je eden glavnih ciljev EU. Precejšen del dejavnosti in proračuna je namenjen zmanjšanju razlik med regijami s posebnim poudarkom na podeželskih območjih, območjih, ki jih je prizadela industrijska tranzicija, in regijah s težkimi in stalnimi naravnimi ali demografskimi omejitvami.

EU podpira uresničevanje teh ciljev z uporabo evropskih strukturnih in investicijskih skladov (Evropski socialni sklad, Evropski sklad za razvoj podeželja, Kohezijski sklad, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja ter Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo) in drugimi viri, kot je Evropska investicijska banka.

Leta 2014 je Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja nadomestil usmerjevalni oddelek Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada. V okviru kohezijske politike Unije podpira razvoj podeželja in izboljšanje kmetijske infrastrukture.

Evropski socialni sklad je pglavitni instrument Unije, ki podpira ukrepe, usmerjene v preprečevanje brezposelnosti in spopadanje z njo, razvijanje človeških virov in krepitev socialne vključenosti na trg delovne sile. Financira pobude, ki spodbujajo visoko stopnjo zaposlenosti, enake možnosti za moške in ženske, trajnostni razvoj ter ekonomsko in socialno kohezijo.

Evropski sklad za regionalni razvoj je namenjen pomoči pri odpravljanju največjih razvojnih neravnovesij v EU. Podpira regije, ki zaostajajo v razvoju, in preobrazbo nazadujočih industrijskih regij.

Kohezijski sklad zagotavlja finančne prispevke za projekte, ki so povezani z okoljem in vseevropskimi omrežji na področju prometne infrastrukture. Iz tega sklada lahko črpajo samo države članice, katerih bruto nacionalni dohodek na prebivalca je manjši od 90 % povprečja EU.

Za zagotavljanje učinkovite uporabe strukturnih skladov je treba upoštevati naslednja načela:

- skladi se organizirajo po ciljeh in regijah;
- partnerstvo med Komisijo, državami članicami in regionalnimi organi pri načrtovanju, izvajanju in nadzoru uporabe skladov;
- načrtovanje pomoči;
- dodatnost prispevkov Unije in držav članic.

Dodeljevanje finančnih sredstev Unije, ki so namenjena kohezijski politiki, je osredotočeno na dva osnovna cilja:

- naložbe za rast in delovna mesta – za krepitev trga dela in regionalnih gospodarstev;
- evropsko teritorialno sodelovanje – podpora koheziji EU s sodelovanjem na čezmejnih, nadnacionalnih in medregionalnih ravneh.

Od leta 1988 se je proračun za kohezijsko politiko Unije močno povečal, s čimer je ta poleg skupne kmetijske politike postala ena količinsko najpomembnejših politik Unije. V programskem obdobju 2014–2020 je EU kohezijski politiki namenila več kot 350 milijard EUR, tj. 32,5 % celotnega proračuna. Sredstva bodo porabljena za različne dejavnosti, kot so gradnja cest, okoljevarstvo, naložbe v inovativna podjetja, ustvarjanje delovnih mest in poklicno usposabljanje. Skoraj 200 milijard EUR je bilo dodeljenih Evropskemu skladu za razvoj podeželja (vključno z 10,2 milijarde EUR za evropsko teritorialno sodelovanje in 1,5 milijarde EUR kot posebno pomočjo za

najbolj oddaljene in redko poseljene regije). Več kot 83 milijard EUR je namenjenih Evropskemu socialnemu skladu, 63 milijard EUR pa Kohezijskemu skladu.

PREDLOG ZA KOHEZIJSKO POLITIKO EU PO LETU 2020

Komisija je maja 2018 predlagala uredbe o kohezijski politiki EU po letu 2020. Eden glavnih ciljev te reforme je poenostaviti postopke in povečati učinkovitost naložb EU. Enajst tematskih ciljev kohezijske politike v obdobju 2014–2020 je bilo nadomeščenih s petimi cilji politik za Evropski sklad za razvoj podeželja, Evropski socialni sklad plus, Kohezijski sklad in Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo:

- pametnejša Evropa – inovativna in pametna gospodarska preobrazba,
- bolj zelena, nizkoogljična Evropa,
- bolj povezana Evropa – mobilnost in regionalna povezljivost IKT,
- bolj socialna Evropa – izvajanje evropskega stebra socialnih pravic,
- Evropa, ki je bliže državljanom – trajnostni in celostni razvoj mest, podeželja in obalnih območij prek lokalnih pobud.

Glede na pandemijo covid-19 je Komisija svoj predlog spremenila in vanj vključila nove instrumente, ki bodo Evropsko unijo pripravili na spoprijemanje s pričakovano gospodarsko krizo. Evropski svet je julija 2020 sprejel svoje stališče glede spremenjenega predloga, na podlagi katerega bo začel pogajanja s Parlamentom.

Komisija je predlagala obsežen sveženj za financiranje proračuna EU, in sicer večletni finančni okvir in izredni instrument za okrevanje, poimenovan Next Generation EU. Kohezijska politika bo delno financirana iz večletnega finančnega okvira, nekateri njeni programi pa tudi iz instrumenta Next Generation EU.

Cilju „naložbe za delovna mesta in rast“ bo namenjenih skupno 322,3 milijarde EUR, ki bodo razdeljeni na naslednji način:

- a. 202,3 milijarde EUR za manj razvite regije;
- b. 47,8 milijarde EUR za regije v prehodu;
- c. 27,2 milijarde EUR za bolj razvite regije;
- d. 42,6 milijarde EUR za države članice, ki jih podpira Kohezijski sklad (od tega bo 10 milijard EUR prejel instrument za povezovanje Evrope);
- e. 1928 milijonov EUR kot dodatno financiranje za najbolj oddaljene regije;
- f. 500 milijonov EUR za medregionalne naložbe v inovacije.

Cilju „evropsko teritorialno sodelovanje“ (Interreg) bo namenjenih skupno 7950 milijonov EUR, ki bodo razdeljeni na naslednji način:

- a. 5713 milijonov EUR za pomorsko in kopensko čezmejno sodelovanje;
- b. 1466 milijonov za nadnacionalno sodelovanje;
- c. 500 milijonov EUR za medregijsko sodelovanje;
- d. 271 milijonov EUR za sodelovanje najbolj oddaljenih regij.

- e. 970 milijonov EUR za medregionalne naložbe v inovacije, povezane z evropskim teritorialnim sodelovanjem.

Februarja 2020 je Komisija predlagala ustanovitev novega sklada za pravičen prehod, ki bi podpiral območja, ki jih je prehod na podnebno nevtralnost najbolj prizadel, z njim pa bi tudi preprečili poglobljanje regionalnih razlik. Skladu bi namenili 17,5 milijarde EUR.

Komisija je maja 2020 predlagala vzpostavitev instrumenta ReactEU, ki bi podpiral najpomembnejše sektorje pri uspešnem okrevanju po krizi zaradi covid-19. Instrumentu bi namenili 47,5 milijarde EUR.

Predlagane uredbe bodo sprejete po rednem zakonodajnem postopku, v katerem je Parlament enakovreden Svetu. To pomeni, da bosta morali ti dve instituciji še pred iztekom leta 2020 doseči soglasje o pravilih prihodnje kohezijske politike.

Do aprila 2019 je Parlament zaključil prvo obravnavo predlogov Komisije o uredbi o skupnih določbah ter uredbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, o evropskem teritorialnem sodelovanju in skladu ESF+. Delo v zvezi z nedavno predstavljenimi predlogi o skladu za pravičen prehod in instrumentu ReactEU je v teku.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament zelo dejavno podpira krepitev ekonomske, socialne in teritorialne kohezije EU. Zakonodaja o kohezijski politiki in strukturnih skladih se pripravlja po rednem zakonodajnem postopku, kjer ima Parlament enake pristojnosti kot Svet.

Parlament je dejavno sodeloval v pogajanjih za reformo kohezijske politike v obdobju 2014–2020. S to reformo so bile opredeljene prednostne naloge in instrumenti prihodnjih ukrepov EU, katerih namen je krepitev ekonomske, socialne in teritorialne kohezije. Parlament je odločno podprl tudi predloge za obsežno in učinkovito kohezijsko politiko, za katero so potrebna tudi zadostna finančna sredstva.

Marek Kołodziejski
08/2020

